

Standaardvoorwaarden Rechtsverhouding Opdrachtgever - Architect (SR 1997)

Standaardvoorwaarden 1997 Rechtsverhouding opdrachtgever-architect.

Hoofdstuk 1

Begripsbepalingen

Artikel 1.

1. Verstaan wordt onder:

a de SR 1997: deze Standaardvoorwaarden 1997 Rechtsverhouding opdrachtgever-architect;

b de opdrachtgever: de natuurlijke persoon, maatschap, vennootschap of rechtspersoon die aan de architect het verrichten van werkzaamheden, de bouwkunst betreffende, opdraagt;

c de architect: de natuurlijke persoon, maatschap, vennootschap of rechtspersoon die de opdracht tot het verrichten van werkzaamheden, de bouwkunst betreffende, aanvaardt. In deze SR 1997 wordt onder de architect mede verstaan de interieurarchitect;

d de opdracht: de overeenkomst, waarbij met toepassing van de SR 1997 de opdrachtgever werkzaamheden opdraagt en de architect zich jegens de opdrachtgever verbindt de door deze opgedragen werkzaamheden te verrichten;

e de SAA: de Standaard Architecten Administratie, zoals gepubliceerd door de Koninklijke Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst Bond van Nederlandse Architecten BNA volgens de druk, zoals deze luidt drie maanden voor de dag waarop de opdracht tot stand komt;

f de bouwvoorbereidingstekeningen: de tekeningen en staten, die voor een juiste prijsvorming of voor het sluiten van het uitvoeringscontract van belang zijn en waarmee voldaan kan worden aan de verplichtingen voortvloeiend uit het contract bij de aanvang van het werk;

g bouwuitvoeringstekeningen: de tekeningen en staten, waarin bepaalde facetten van het ontwerp zodanig nader zijn uitgewerkt, dat zij een voldoende duidelijk inzicht in de beoogde uitvoering van het ontwerp bieden;

h productietekeningen: de door de aannemer, andere uitvoerende partijen of leveranciers gemaakte tekeningen en staten, die dienen om te worden gebruikt bij de fabricage of productie van onderdelen van het bouwproject of bij de vervaardiging van tijdelijke of hulpconstructies.

2. Op de in deze SR 1997 gebruikte kostenbegrippen is het bepaalde in NEN 2631, getiteld "Investeringskosten van gebouwen", eerste druk, maart 1979 van toepassing.

Hoofdstuk 2

Algemene bepalingen omtrent de opdracht

De opdracht

Artikel 2.

1. De opdracht kan betrekking hebben op een bouwproject, op overige advieswerkzaamheden of op een combinatie van beide.

2. Voorafgaand aan de totstandkoming van de opdracht stellen partijen in onderling overleg vast: a de inhoud en omvang van de door de architect te verrichten werkzaamheden;

b welke gegevens door of namens de opdrachtgever aan de architect ter beschikking worden gesteld bij aanvang en tijdens de vervulling van de opdracht;

c het tijdsbestek, waarbinnen de architect de opdracht vervult;

d op welke wijze de advieskosten van de architect worden bepaald;

e een betalingsschema, volgens hetwelk de architect de declaraties voor zijn advieskosten indient.

3. Voorafgaand aan de totstandkoming van de opdracht voor een bouwproject stellen partijen voorts in onderling overleg vast:

a welke van de in bijlage G genoemde gegevens de opdrachtgever bij aanvang van de opdracht aan de architect dient te verstrekken om de

architect over een voldoende duidelijk programma van eisen te doen beschikken bij het aanvangen van de fase van het voorlopig ontwerp;

b welke fasen en de daarbij behorende werkzaamheden, genoemd in de bijlagen H, I of J, de opdracht voor het desbetreffende bouwproject omvat;

c de beoogde uitvoeringsduur van het bouwproject;

d het bedrag aan bouwkosten dat ten naaste bij met de uitvoering van het bouwproject gemoeid mag zijn;

e aan welke adviseur(s) de opdrachtgever opdracht verleent en de door deze(n) te verrichten werkzaamheden;

f in welke mate toezicht op de uitvoering van het bouwproject wordt gehouden; of voor het houden van toezicht de aanstelling van een of meer opzichter(s) vereist is en welke partij deze(n) aanstelt;

g op welke wijze de informatie-overdracht met betrekking tot het bouwproject plaatsvindt tussen de architect, de opdrachtgever en de overige bij het bouwproject betrokkenen.

4. Acht de architect, mede gelet op hetgeen volgens de leden 1 tot en met 3 tussen partijen is vastgesteld, vervulling van de opdracht mogelijk, dan stelt hij in overleg met de opdrachtgever een schriftelijk concept van de opdracht op, waaruit duidelijk de toepasselijkheid van deze SR 1997 blijkt, alsmede hetgeen volgens de leden 1 tot en met 3 tussen partijen is vastgesteld.

De architect laat het schriftelijke concept van de opdracht vergezeld gaan van een exemplaar van deze SR 1997.

5. Het schriftelijke concept van de opdracht bevat tevens een door de architect op te stellen raming van zijn advieskosten. Zijn voor de advieskosten vaste bedragen of percentages overeengekomen, dan worden deze in het schriftelijke concept van de opdracht vermeld.

Hebben deze vaste bedragen of percentages betrekking op de vergoeding van de opzichterskosten of op het houden van toezicht, als bedoeld in artikel 51 lid 2, dan vermeldt het schriftelijke concept van de opdracht tevens:

hetzij, gedurende welke periode van de uitvoeringsduur van het bouwproject toezicht wordt gehouden;

hetzij, het over de gehele uitvoeringsduur van het bouwproject aan het houden van toezicht te besteden tijd.

6. De architect adviseert de opdrachtgever hem het verrichten van een vooronderzoek op te dragen:

a indien de opdrachtgever geen programma van eisen kan verstrekken dat voor de architect als voldoende duidelijk uitgangspunt kan dienen voor het aanvangen van de fase van het voorlopig ontwerp;

b indien het de architect, mede gelet op het bepaalde in de leden 1 tot en met 3, onvoldoende duidelijk is of vervulling van de opdracht mogelijk is;

c in alle andere gevallen, waarin de architect dit met het oog op een behoorlijke vervulling van de opdracht wenselijk acht.

7. Stemt de opdrachtgever in met het advies tot het verrichten van een vooronderzoek, dan stelt de architect in overleg met de opdrachtgever een schriftelijk concept van de opdracht voor een vooronderzoek op, waarbij aan de bepalingen van dit artikel op overeenkomstige wijze toepassing wordt gegeven en waarin de verrichten werkzaamheden worden vastgelegd aan de hand van de controlelijst van bijlage F en/of G.

8. Achten partijen op grond van de resultaten van een vooronderzoek vervulling van de opdracht mogelijk, dan handelen zij overeenkomstig het bepaalde in de leden 1 tot en met 5.

Totstandkoming van de opdracht

Artikel 3.

1. De opdracht komt tot stand door:

hetzij de mededeling van de opdrachtgever, dat hij de architect opdracht verleent overeenkomstig het in artikel 2 bedoelde concept van de opdracht;

hetzij een aan de opdrachtgever gerichte, schriftelijke mededeling van de architect, waaruit blijkt dat de architect de opdracht aanvaardt.

2. Het bepaalde in lid 1 laat onverlet de bevoegdheid van elk der partijen, de totstandkoming van de opdracht door andere middelen te bewijzen.

Hoofdstuk 3

Bijzondere bepalingen omtrent de opdracht

Aanvullende werkzaamheden

Artikel 4.

Blijkt de behoorlijke vervulling van de opdracht te vereisen, dat de architect naast de hem reeds opgedragen werkzaamheden nog aanvullende werkzaamheden verricht, dan stellen partijen in onderling overleg de inhoud en omvang van deze aanvullende werkzaamheden vast. De opdrachtgever verleent de architect een aanvullende opdracht tot het verrichten van deze aanvullende werkzaamheden, waarbij partijen handelen overeenkomstig de bepalingen van hoofdstuk 2.

Opdracht aan adviseurs

Artikel 5.

1. Maakt de behoorlijke vervulling van de opdracht het aanstellen van adviseur[s] wenselijk, dan bepalen partijen in onderling overleg de aan te stellen adviseur[s] en de door deze[n] te verrichten werkzaamheden. De opdrachtgever verleent rechtstreeks opdracht aan de adviseur[s] en honoreert deze[n].

2. De opdrachtgever stelt terzake van de aan de architect verleende opdracht geen adviseur[s] aan dan in overleg met de architect.

3. De opdrachtgever verstrekt aan de architect alle voor deze van belang zijnde inlichtingen omtrent de overeenkomsten die de opdrachtgever terzake van de opdracht met adviseur[s] heeft gesloten.

4. De architect bevordert in de samenwerking met de door de opdrachtgever aangestelde adviseur[s] de goede voortgang bij de vervulling van de opdracht en stelt de opdrachtgever dienaangaande tijdig op de hoogte.

5. De architect is noch voor de juistheid, noch voor de tijdige verstrekking van de adviezen van de adviseur[s] jegens de opdrachtgever verantwoordelijk, onverminderd het bepaalde in lid 4.

Opdrachten te vervullen in ontwerp- of bouwteamverband

Artikel 6.

1. Ligt in de opdracht voor een bouwproject besloten dat de architect zijn opdracht dient te vervullen in ontwerp- of bouwteamverband, dan vermeldt de opdracht naast de werkzaamheden en verantwoordelijkheden van de architect tevens die van de overige teamleden.

De architect is niet verantwoordelijk of aansprakelijk voor de werkzaamheden van de overige teamleden, doch uitsluitend voor de in zijn opdracht genoemde werkzaamheden.

2. Vloeien uit het vervullen van de opdracht in teamverband extra werkzaamheden voor de architect voort, dan behoren deze niet tot de standaardwerkzaamheden voor een bouwproject en indien partijen daaromtrent niet zijn overeengekomen, is de opdrachtgever in voorkomende gevallen afzonderlijk advieskosten aan de architect verschuldigd, die in onderling overleg tussen de opdrachtgever en de architect worden vastgesteld.

Algehele advisering voor een bouwproject

Artikel 7.

1. De opdrachtgever kan de architect het verrichten van alle advieswerkzaamheden opdragen, die nodig zijn voor de algehele totstandkoming van een bouwproject. Daaronder kan tevens begrepen zijn, het in alle opzichten vertegenwoordigen van de opdrachtgever in alle

zaken, de totstandkoming en de uitvoering van het ontwerp betreffende.

2. Partijen komen in het in lid 1 bedoelde geval nader overeen omtrent de advieskosten en de aansprakelijkheid van de architect, omtrent de eventuele toepasselijkheid van andere standaardvoorwaarden naast deze SR 1997 en omtrent een regeling voor de beslechting van geschillen, indien deze afwijkt van het bepaalde in artikel 44 .

De architect als gemachtigde van de opdrachtgever

Artikel 8.

Tenzij partijen anders zijn overeengekomen, treedt de architect bij de vervulling en de afwikkeling van de opdracht op als gemachtigde van de opdrachtgever, zulks met inachtneming van hetgeen hierover in deze SR 1997 is bepaald.

Esthetische waarde van het ontwerp

Artikel 9.

Bij de beoordeling van de juistheid van de vervulling van de opdracht blijft de esthetische waarde van het ontwerp buiten beschouwing, hetgeen onverlet laat dat het ontwerp dient te voldoen aan redelijke eisen.

Onvoorziene omstandigheden

Artikel 10.

1. Op verlangen van één der partijen kunnen de gevolgen van de opdracht worden gewijzigd of de opdracht geheel of gedeeltelijk worden opgezegd op grond van onvoorziene omstandigheden, welke van dien aard zijn dat de wederpartij naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid ongewijzigde instandhouding van de opdracht niet mag verwachten. Aan de wijziging of opzegging kan terugwerkende kracht worden verleend.

2. Een wijziging of opzegging vindt niet plaats, voor zover de omstandigheden voor rekening komen van degene die zich erop beroept.

3. Voor de lezing van dit artikel worden onder de opdracht mede begrepen: de overeenkomsten die van de opdracht een uitvloeisel mochten zijn.

4. Voor de toepassing van dit artikel staat degene op wie een recht of verplichting uit de opdracht is overgegaan, met een partij bij de opdracht gelijk.

Hoofdstuk 4

Algemene verplichtingen van partijen

Algemene verplichtingen van de architect

Artikel 11.

1. De architect is gehouden bij de vervulling van de opdracht de opdrachtgever onafhankelijk en deskundig in een vertrouwenspositie als adviseur terzijde te staan. Hij behartigt de belangen van de opdrachtgever naar beste weten en kunnen, in het besef niet alleen verantwoordelijk te zijn jegens zijn opdrachtgever, maar ook tegenover de samenleving en zijn collega's.

2. De architect:

a vergewist zich bij het aanvaarden van een opdracht ervan over de kennis, kunde en ervaring te beschikken, dan wel deze te kunnen aanwenden, die noodzakelijk zijn voor een goede vervulling van de opdracht;

b behartigt de belangen van opdrachtgever naar beste weten en kunnen, met behoud van eigen verantwoordelijkheid en conceptuele onafhankelijkheid;

c is gehouden om alle gegevens van een opdrachtgever vertrouwelijk en geheim te houden, voor zover deze gegevens als vertrouwelijk dan wel geheim aan de architect bekend zijn of voor zover de architect redelijkerwijze kan of moet weten dat deze gegevens vertrouwelijk dan wel geheim zijn;

d draagt zijn opdracht niet geheel of gedeeltelijk over aan een ander zonder toestemming van de opdrachtgever.

3. De architect sluit een beroepsaansprakelijkheidsverzekering af, waarvan de polis tenminste dezelfde dekking biedt als de

door de Koninklijke Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst Bond van Nederlandse Architecten BNA laatst vastgestelde en gepubliceerde raampolis.

Op verzoek van de opdrachtgever legt de architect de bescheiden over, waaruit blijkt dat hij aan deze verzekeringsplicht heeft voldaan.

4. Bij de vervulling van de opdracht houdt de architect rekening met de publiek- en privaatrechtelijke voorschriften, waarvan het bestaan van algemene bekendheid onder architecten mag worden geacht.

5. De architect licht de opdrachtgever tijdig in over de gevolgen en eventuele risico's, - wijziging van de bouwkosten en de advieskosten daaronder begrepen - die zijn verbonden aan het veranderen of vermeerderen van de gestelde eisen, aan het veranderen of uitstellen van beslissingen en aan het doorvoeren van bezuinigingen of andere wijzigingen met betrekking tot de opdracht.

6. Desgewenst verstrekt de architect aan de opdrachtgever alle voor deze van belang zijnde inlichtingen omtrent de vervulling van de opdracht, waaronder begrepen inlichtingen omtrent de taken en bevoegdheden die de architect het in zijn dienst staande personeel heeft gegeven, alsmede inlichtingen omtrent overeenkomsten die de architect ter vervulling van de opdracht met derden heeft gesloten.

Algemene verplichtingen van de opdrachtgever

Artikel 12.

1. De opdrachtgever gedraagt zich jegens de architect, die hem in een vertrouwenspositie als adviseur terzijde staat, als een goed en zorgvuldig opdrachtgever.

2. De opdrachtgever eerbiedigt het naleven door de architect van diens algemene verplichtingen als bedoeld in artikel 11 .

3. De opdrachtgever verschaft de architect alle inlichtingen en gegevens die nodig zijn voor de behoorlijke vervulling van de opdracht.

De opdrachtgever is verantwoordelijk voor zowel de tijdige verstrekking als de juistheid van de door of namens hem aan de architect verstrekte inlichtingen en gegevens en hij vrijwaart de architect voor aanspraken van derden terzake van deze inlichtingen en gegevens.

4. Desgewenst deelt de opdrachtgever aan de architect schriftelijk de namen en bevoegdheden mede van de personen, door wie hij zich met betrekking tot de opdracht wenst te laten bijstaan of vertegenwoordigen.

Op verzoek van de architect wijst de opdrachtgever na overleg met de architect schriftelijk één van deze personen aan om hem met betrekking tot de opdracht in alle opzichten te vertegenwoordigen.

5. De opdrachtgever geeft geen orders of aanwijzingen aan andere bij de opdracht betrokkenen dan in overleg met de architect.

6. De opdrachtgever zal de ontwerpen en andere bescheiden die de architect bij de vervulling van de opdracht vervaardigt, tijdig beoordelen en na goedkeuring desgewenst waarmerken.

7. De opdrachtgever draagt zijn opdrachtgeverschap niet geheel of gedeeltelijk over aan een ander zonder toestemming van de architect.

Hoofdstuk 5

Aansprakelijkheid van de architect

Aansprakelijkheid van de architect voor fouten

Artikel 13.

1. De architect is tegenover de opdrachtgever aansprakelijk voor de schade door deze geleden als rechtstreeks gevolg van een verwijtbare fout door de architect begaan.

2. Voor verwijtbare fouten van het in zijn dienst staande personeel is de architect op gelijke wijze aansprakelijk als voor zijn eigen fouten.

3. Voor fouten van door de architect aangestelde opzichter(s) als bedoeld in artikel 51 lid 1 , is de architect op gelijke wijze aansprakelijk als voor zijn eigen fouten.

Voor verwijtbare fouten van de in artikel 51 lid 3 bedoelde, niet door de architect aangestelde personen die belast zijn met het toezicht, is de architect tegenover de opdrachtgever niet aansprakelijk.

4. Voor de lezing van dit artikel wordt onder een verwijtbare fout verstaan: een fout, die een goed en zorgvuldig architect onder de desbetreffende omstandigheden, met inachtneming van normale oplettendheid en bij een normale wijze van vakuitoefening, behoort te vermijden.

Aansprakelijkheid van de architect voor bevoegdheidsoverschrijding

Artikel 14.

1. De architect is tegenover de opdrachtgever aansprakelijk voor de schade door deze geleden als rechtstreeks gevolg van een bevoegdheidsoverschrijding van de architect, onverminderd het bepaalde in artikel 50 .

2. Voor bevoegdheidsoverschrijdingen door het in zijn dienst staande personeel is de architect op gelijke wijze aansprakelijk als voor zijn eigen bevoegdheidsoverschrijdingen.

3. Voor bevoegdheidsoverschrijdingen van door de architect aangestelde opzichter(s) als bedoeld in artikel 51 lid 1 , is de architect op gelijke wijze aansprakelijk als voor zijn eigen bevoegdheidsoverschrijdingen.

Voor bevoegdheidsoverschrijdingen van de in artikel 51 lid 3 bedoelde, niet door de architect aangestelde personen die belast zijn met het toezicht, is de architect niet aansprakelijk.

4. Bij de vaststelling van de schadevergoeding ingevolge het bepaalde in de leden 1 tot en met 3 wordt, naast de overige van belang zijnde omstandigheden, rekening gehouden met de mate, waarin de opdrachtgever door de gevolgen van de bevoegdheidsoverschrijding is gebaat.

Aansprakelijkheid van de architect voor overschrijding van de bouwkosten

Artikel 15.

1. Blijkt het ontwerp van de architect niet te kunnen worden uitgevoerd voor ten naaste bij de tussen partijen schriftelijk overeengekomen bouwkosten en kan dit de architect worden verweten, dan is de architect slechts gehouden zijn ontwerp te herzien zonder berekening van extra advieskosten.

2. Bij de beoordeling of het ontwerp van de architect voor ten naaste bij de overeengekomen bouwkosten kan worden uitgevoerd, worden, naast de overige van belang zijnde omstandigheden, betrokken de prijsontwikkelingen op de bouwmarkt, alsmede de tijd die is verstreken tussen het moment waarop de bouwkosten tussen partijen zijn overeengekomen en het moment waarop de werkelijk te maken bouwkosten zijn vastgesteld.

Aansprakelijkheid van de architect voor derden

Artikel 16.

1. Worden op verlangen van de opdrachtgever bepaalde onderdelen van de opdracht door derden vervuld, dan is de architect voor deze onderdelen niet verantwoordelijk.

2. De architect is niet aansprakelijk voor de schade door deze geleden als gevolg van handelen of nalaten van aannemers, andere uitvoerende partijen of leveranciers in strijd met het tussen hen en de opdrachtgever gesloten uitvoeringscontract, de verdere voorwaarden of de orders en aanwijzingen van de directie, behoudens de aansprakelijkheid van de architect voor het voeren van de directie tijdens de uitvoering.

Bevoegdheid tot het beperken van de schade

Artikel 17.

De architect is bevoegd om in goed overleg met de opdrachtgever voor eigen rekening fouten, waarvoor hij aansprakelijk is, te herstellen of de uit die fouten voortvloeiende schade te beperken of op te heffen.

Artikel 18.

1. Bij volledige opdrachten voor een bouwproject is de door de architect te vergoeden schade per opdracht steeds beperkt tot een bedrag van één honderd en vijftig duizend gulden, of, indien het honorarium van de architect hoger is dan één honderd en vijftig duizend gulden, tot een bedrag gelijk aan het honorarium van de architect met een maximum van één miljoen vijfhonderd duizend gulden.

2. Bij andere opdrachten dan een volledige opdracht voor een bouwproject is de door de architect te vergoeden schade per opdracht steeds beperkt tot een bedrag gelijk aan het honorarium van de architect met een maximum van één miljoen vijfhonderd duizend gulden.

3. Indien onverkorte toepassing van de bepalingen omtrent de aansprakelijkheid van de architect, gelet op alle van belang zijnde omstandigheden, tot onredelijke gevolgen zou leiden, kan de door de architect verschuldigde schadevergoeding worden gematigd.

4. Voor lezing van dit artikel wordt onder een volledige opdracht voor een bouwproject verstaan: de opdracht, waarbij aan de architect de standaardwerkzaamheden voor alle in hoofdstuk 12 voor het desbetreffende bouwproject genoemde fasen, alsmede het houden van toezicht als bedoeld in de leden 1 of 2 van artikel 51 zijn opgedragen.

5. Voor de lezing van dit artikel wordt onder het honorarium van de architect verstaan: het bedrag aan honorarium - waartoe noch de vergoeding van kosten, noch de vergoeding van opzichterskosten wordt gerekend - dat de opdrachtgever bij een juiste vervulling van de opdracht aan de architect verschuldigd zou zijn geweest.

Aansprakelijkheidsduur

Artikel 19.

1. Elke aansprakelijkheid van de architect vervalt door het verloop van vijf jaar vanaf de dag waarop de opdracht door voltooiing of opzegging is geëindigd.

Elke rechtsvordering, welke na verloop van vijf jaar na het eindigen van de opdracht aanhangig wordt gemaakt, is niet-ontvankelijk.

2. Voor de toepassing van het bepaalde in lid 1 wordt als de dag waarop de opdracht is geëindigd, aangemerkt de dag waarop de architect de in de opdracht genoemde werkzaamheden heeft voltooid, dan wel de dag waarop de opdracht volgens het bepaalde in artikel 31 is - of wordt geacht te zijn - opgezegd.

3. Tenzij uit het bepaalde in lid 2 een eerdere dag volgt, wordt voor de toepassing van het bepaalde in lid 1 in elk geval als de dag waarop de opdracht is geëindigd, aangemerkt de dag waarop de architect de einddeclaratie terzake van de opdracht heeft verzonden, of, indien de opdracht betrekking heeft op een bouwproject, de dag waarop het bouwproject is - of wordt geacht te zijn - opgeleverd.

Vrijwaring bij verzekering

Artikel 20.

Indien de opdrachtgever enig aan de opdracht verbonden risico heeft verzekerd of anderszins aan derden heeft overgedragen, is hij gehouden de architect van aansprakelijkheid terzake van dit risico te vrijwaren, bij gebreke waarvan deze aansprakelijkheid van de architect vervalt.

Aansprakelijkheid van de architect voor het overige

Artikel 21.

Voor andere dan de in de artikelen 13 en 14 bedoelde schaden, die de opdrachtgever terzake van de opdracht mocht lijden, is de architect niet aansprakelijk.

Hoofdstuk 6

Bijzonder verloop en opzegging van de opdracht

Vertraging van de opdracht

Artikel 22.

1. Wordt de vervulling van de opdracht vertraagd of onderbroken door omstandigheden die de architect niet kunnen worden toegerekend, dan is de opdrachtgever verplicht de extra kosten te vergoeden die voor de architect uit deze vertraging of onderbreking voortvloeien, waaronder begrepen de gemaakte en nog te maken kosten, die voortvloeien uit verplichtingen die de architect met het oog op de tijdige vervulling van de opdracht reeds is aangegaan.

De architect is verplicht de extra kosten ten gevolge van de vertraging of onderbreking zoveel mogelijk te beperken.

2. Is de in lid 1 bedoelde vertraging of onderbreking, gelet op alle van belang zijnde omstandigheden, van ongewoon lange duur of dreigt de architect daarvan onevenredig nadeel te lijden, dan heeft de architect het recht de opdracht op deze grond op te zeggen.

Opzegging door één der partijen

Artikel 23.

Partijen hebben ieder het recht de opdracht op te zeggen.

Overmacht

Artikel 24.

1. Mag verdere vervulling van de opdracht ten gevolge van overmacht van één der partijen in redelijkheid niet van haar gevergd worden, dan heeft die partij het recht de opdracht op deze grond op te zeggen.

2. Onder overmacht is mede begrepen het geval, dat de opdrachtgever door onvoorziene feiten of omstandigheden, die hem niet kunnen worden toegerekend, elk redelijk belang bij de verdere vervulling van de opdracht heeft verloren.

3. Onder overmacht is mede begrepen het geval, dat de architect door een storing van zijn geestelijke of lichamelijke vermogens de opdracht niet meer naar behoren kan vervullen.

Overlijden van één der partijen

Artikel 25.

1. Overlijdt de opdrachtgever, dan is de overeenkomst niet uit dien hoofde geëindigd.

2. Overlijdt de architect, dan hebben zowel zijn erfgenamen of rechtverkrijgenden als de opdrachtgever het recht de opdracht op deze grond op te zeggen.

3. De erfgenamen of rechtverkrijgenden van de overleden partij wijzen op verlangen van de wederpartij binnen een redelijke termijn één van hen of een derde aan om hen in alle opzichten te vertegenwoordigen.

Bij gebreke van een dergelijke aanwijzing heeft de wederpartij het recht de opdracht op deze grond op te zeggen.

Onvermogen en curatele van één der partijen

Artikel 26.

1. Indien één der partijen in staat van faillissement wordt verklaard, surséance van betaling heeft verkregen of onder curatele wordt gesteld, heeft haar wederpartij het recht de opdracht op deze grond op te zeggen.

2. De wederpartij heeft in deze gevallen evenwel het recht de wettelijke vertegenwoordiger van de in lid 1 bedoelde partij te sommeren binnen een redelijke termijn te verklaren, of hij bereid is de opdracht voort te zetten onder zodanige genoegzame zekerheidsstelling als de wederpartij blijkens de sommatie verlangt.

Verklaart de wettelijke vertegenwoordiger zich bereid de opdracht voort te zetten, dan is hij verplicht bij die verklaring de verlangde zekerheid te stellen.

3. Blijft de in lid 2 bedoelde verklaring uit, of wordt de verlangde zekerheid niet gesteld, dan heeft de wederpartij het recht de opdracht op deze grond op te zeggen.

Wijziging rechts- of samenwerkingsvorm

Artikel 27.

1. Is één der partijen een rechtspersoon, dan verkrijgt haar wederpartij door het besluit tot ontbinding van de rechtspersoon of doordat de genoemde partij haar rechtspersoonlijkheid verliest, het recht de opdracht op deze grond op te zeggen.

2. Is één der partijen een vennootschap onder firma, dan verkrijgt de wederpartij door het besluit tot ontbinding van de vennootschap het recht de opdracht op deze grond op te zeggen.

3. Heeft de architect of de opdrachtgever zich in een maatschap verbonden en wordt deze maatschap ontbonden, dan verkrijgt de wederpartij het recht de opdracht op deze grond op te zeggen.

4. Heeft de opdrachtgever bedongen dat de vervulling van de opdracht in het bijzonder wordt toevertrouwd aan een bepaalde persoon en doen zich te diens aanzien de omstandigheden voor als bedoeld in de artikelen 24 lid 3 of 25 lid 2, dan heeft elke partij - mits na behoorlijk overleg - het recht de opdracht op die grond op te zeggen, voor zover aan deze omstandigheden, gelet op de aard van de opdracht en het stadium waarin deze verkeert, alsmede gelet op de wijze waarop de architect de opdracht verder wenst te vervullen, een redelijk belang om op te zeggen kan worden ontleend.

Verwijtbaar tekortschieten in de nakoming van de overeenkomst

Artikel 28.

1. Schiet één der partijen verwijtbaar tekort in de nakoming van de tussen partijen gesloten overeenkomst, dan heeft de wederpartij - onverminderd het bepaalde in hoofdstuk 5 - het recht de opdracht op deze grond op te zeggen.

2. Voor de lezing van lid 1 wordt onder een verwijtbaar tekortschieten in de nakoming van de overeenkomst verstaan: een tekortschieten, dat een goed en zorgvuldig architect of opdrachtgever onder de desbetreffende omstandigheden, met inachtneming van normale oplettendheid - en waar het de architect betreft: bij een normale wijze van vakuitoefening - behoort te vermijden.

Onuitvoerbaarheid van het ontwerp

Artikel 29.

Blijkt te eniger tijd dat het ontwerp dat de architect bij de vervulling van de opdracht voor een bouwproject tot stand heeft gebracht, niet uitvoerbaar is en dit de architect toegerekend kan worden, dan heeft de opdrachtgever het recht de opdracht op deze grond op te zeggen.

Laakbare handelingen of gedragingen

Artikel 30.

Kan door handelingen of gedragingen van één der partijen in redelijkheid niet van haar wederpartij gevergd worden, dat deze de overeenkomst verder nakomt, dan heeft de wederpartij het recht de opdracht op deze grond op te zeggen.

Opzegging en ontbinding van de opdracht

Artikel 31.

1. De opdracht wordt opgezegd door een aan de wederpartij gerichte, schriftelijke mededeling van de partij die de opdracht opzegt.

Deze mededeling is van onwaarde, indien zij niet de gronden van de opzegging bevat.

2. De opdracht wordt geacht te zijn opgezegd vanaf de dag, waarop de in lid 1 bedoelde mededeling de wederpartij heeft - of wordt geacht te hebben - bereikt, tenzij een andere datum uit de mededeling blijkt.

3. Buiten de in deze SR 1997 geregelde opzeggingsgronden en de daaraan verbonden rechtsgevolgen is ontbinding van de tussen partijen gesloten overeenkomst uitgesloten, tenzij de opdrachtgever een natuurlijk persoon is, die niet handelt in de uitoefening van een beroep of bedrijf.

4. Is de opdrachtgever op grond van het bepaalde in lid 3 gerechtigd de opdracht te ontbinden, dan is, met uitzondering van de aan de ontbinding verbonden rechtsgevolgen, het in deze SR 1997

bepaalde omtrent de opzegging van de opdracht op de ontbinding van de opdracht van overeenkomstige toepassing.

Hoofdstuk 7

Gevolgen van de opzegging van de opdracht

Algemene verplichtingen van partijen na opzegging van de opdracht

Artikel 32.
Na de opzegging van de opdracht is ieder der partijen verplicht al datgene te doen, na te laten en te gedogen wat met het oog op de redelijke belangen van haar wederpartij van haar geveerd mag worden, onverminderd het bepaalde omtrent de auteursrechten van de architect.
Betelingsverplichtingen na opzegging van de opdracht

Artikel 33.
1. Heeft de opdrachtgever de opdracht opgezegd op grond van het bepaalde in artikel 23 , of heeft de architect de opdracht opgezegd op grond van het bepaalde in artikel 28 of 30 , dan is de opdrachtgever verplicht op declaratie van de architect te betalen:
a 115% van het honorarium, berekend naar de stand van de werkzaamheden ten tijde van de opzegging;
b de vergoeding van de kosten, de opzichterskosten daaronder begrepen, die de architect ten tijde van de opzegging bij de vervulling van de opdracht heeft gemaakt;
c de vergoeding van alle gemaakte en nog te maken kosten, voortvloeiend uit verplichtingen die de architect ten tijde van de opzegging reeds is aangegaan met het oog op de verdere vervulling van de opdracht.
2. Heeft de opdrachtgever de opdracht opgezegd op grond van het bepaalde in artikel 30 , of heeft de architect de opdracht opgezegd op grond van het bepaalde in artikel 23 , dan is de opdrachtgever, voor zover de door de architect verrichte werkzaamheden voor hem van nut zijn, verplicht op declaratie van de architect te betalen:
a 85% van het honorarium, berekend naar de stand van de werkzaamheden ten tijde van de opzegging;
b de vergoeding van de kosten, de opzichterskosten daaronder begrepen, die de architect ten tijde van de opzegging bij de vervulling van de opdracht heeft gemaakt.
3. Heeft de opdrachtgever de opdracht opgezegd op grond van het bepaalde in artikel 28 , dan is de opdrachtgever, voor zover de door de architect verrichte werkzaamheden voor hem van nut zijn, verplicht op declaratie van de architect te betalen:
a het honorarium, berekend naar de stand van de werkzaamheden ten tijde van de opzegging;
b de vergoeding van de kosten, de opzichterskosten daaronder begrepen, die de architect ten tijde van de opzegging bij de vervulling van de opdracht heeft gemaakt.
4. Is de opdracht opgezegd op grond van het bepaalde in de artikelen 22 of het bepaalde in de artikelen 24 tot en met 27 , dan is de opdrachtgever verplicht op declaratie van de architect te betalen:
a het honorarium, berekend naar de stand van de werkzaamheden ten tijde van de opzegging;
b de vergoeding van de kosten, de opzichterskosten daaronder begrepen, die de architect ten tijde van de opzegging bij de vervulling van de opdracht heeft gemaakt;
c de vergoeding van alle gemaakte en nog te maken kosten, voortvloeiend uit verplichtingen die de architect ten tijde van de opzegging reeds is aangegaan met het oog op de verdere vervulling van de opdracht.
5. Tenzij zelfs het voorlopige ontwerp niet gemaakt had behoren te worden, is de opdrachtgever, indien hij de opdracht voor een bouwproject op grond van het bepaalde in artikel 29 heeft opgezegd, verplicht op declaratie van de architect te betalen:
a het honorarium voor de fase van het voorlopig ontwerp, voor zover de architect met de werkzaamheden daarvoor was gevorderd,

b de vergoeding van de kosten met betrekking tot het voorlopige ontwerp.

6. Voor de lezing van dit artikel wordt verstaan onder het honorarium, berekend naar de stand van de werkzaamheden ten tijde van de opzegging:
a voor zover het de opdracht voor een bouwproject betreft die wordt gehonoreerd op grondslag van de bouwkosten:
- het honorarium voor de reeds voltooide fasen van de opdracht;
- het naar de stand van de werkzaamheden berekende deel van het honorarium voor de laatste, afgebroken fase,
b voor zover de opdracht wordt gehonoreerd op grondslag van de bestede tijd:
het honorarium, berekend naar de tijd welke ten tijde van de opzegging aan de vervulling van de opdracht is besteed,
c voor zover de opdracht wordt gehonoreerd door een vast bedrag:
het gedeelte van het honorarium, berekend naar de stand van de werkzaamheden ten tijde van de opzegging,
d voor zover de opdracht wordt gehonoreerd naar enige andere, tussen partijen overeengekomen maatstaf:
het honorarium, dat volgt uit overeenkomstige toepassing van het onder a tot en met c bepaalde.
7. Is de opdrachtgever een natuurlijk persoon die niet handelt in de uitoefening van een beroep of bedrijf, dan wordt in de plaats van de in dit artikel genoemde 115% telkens gelezen: 100%.
8. Waar nodig wordt voor de lezing van dit artikel in plaats van de opdrachtgever respectievelijk de architect gelezen:
de erfgenamen of rechtverkrijgenden van de opdrachtgever respectievelijk van de architect, of: de wettelijke vertegenwoordiger van de opdrachtgever respectievelijk van de architect.

Auteursrechten na opzegging van de opdracht

Artikel 34.
1. De opdrachtgever heeft het recht zonder tussenkomst of goedkeuring van de architect diens ontwerp uit te voeren indien:
a de architect de opdracht heeft opgezegd op grond van het bepaalde in de artikelen 23 en 25 lid 2 ;
b de opdrachtgever de opdracht heeft opgezegd op grond van het bepaalde in de artikelen 25 lid 3 , 26 lid 3 , 28 of 30 .
2. Tenzij redelijke belangen van de architect zich daartegen verzetten, heeft de opdrachtgever, indien hij de opdracht heeft opgezegd op grond van het bepaalde in artikel 23 en ten tijde van de opzegging met de uitvoering van het bouwproject reeds een aanvang is gemaakt, het recht de uitvoering van het ontwerp in overleg met de architect voort te zetten, mits de opdrachtgever aan de architect een billijke vergoeding voor diens auteursrechten heeft betaald.
3. Het bepaalde in lid 2 is van overeenkomstige toepassing, indien de architect de opdracht heeft opgezegd op grond van het bepaalde in artikel 30 .
4. Tenzij redelijke belangen van de architect zich daartegen verzetten, heeft de opdrachtgever, indien de architect de opdracht heeft opgezegd op grond van het bepaalde in artikel 24 , het recht de uitvoering van het ontwerp in overleg met de architect voort te zetten, zonder dat hij aan de architect een vergoeding voor diens auteursrechten verschuldigd is.
5. Het bepaalde in lid 4 is van overeenkomstige toepassing, indien de opdrachtgever de opdracht heeft opgezegd op grond van het bepaalde in de artikelen 25 lid 2 , 26 lid 1 of 27 .
6. Voor zover het bepaalde in de leden 1 tot en met 5 daarop geen inbreuk maakt, blijft het auteursrecht van de architect overigens onverlet.
7. Waar nodig wordt voor de lezing van dit artikel in plaats van de opdrachtgever respectievelijk de architect gelezen:
de erfgenamen of rechtverkrijgenden van de opdrachtgever respectievelijk van de architect, of: de wettelijke vertegenwoordiger van de opdrachtgever respectievelijk van de architect.

Hoofdstuk 8

Eigendoms- en auteursrechten en bewaarplicht van de architect

Eigendomsrechten van de architect

Artikel 35.
Alle originelen van tekeningen, schetsen, bestekken, begrotingen, ramingen, rapporten, berekeningen, verslagen, contracten en andere bescheiden; modellen, computerbestanden en alle andere informatiedragers die de architect bij de vervulling van de opdracht heeft vervaardigd, blijven zijn eigendom, ongeacht of deze aan de opdrachtgever of aan derden ter beschikking zijn gesteld.

Auteursrechten van de architect

Artikel 36.
1. De architect heeft, met uitsluiting van ieder ander, het recht van verwezenlijking, openbaarmaking en verveelvoudiging van zijn ontwerpen, tekeningen, schetsen, foto's en alle andere afbeeldingen van zijn ontwerp, van maquettes en modellen alsmede van alle andere voorwerpen of informatiedragers, die van zijn ontwerp een afbeelding of voorstelling vormen, of die zijn bedoeld in de Auteurswet 1912 of in de Beneluxwet inzake tekeningen en modellen , zulks ongeacht of deze aan de opdrachtgever of aan derden ter beschikking zijn gesteld.
2. Het is de opdrachtgever niet toegestaan de uitvoering van een ontwerp van de architect te herhalen - evenmin indien het slechts een deel van een ontwerp van de architect betreft - zonder de uitdrukkelijke, schriftelijke toestemming van de architect.
Aan zijn toestemming kan de architect voorwaarden verbinden, het betalen van een geldelijke vergoeding daaronder begrepen.

Auteursrechten bij de uitvoering van het ontwerp

Artikel 37.
1. De opdrachtgever is in alle gevallen verplicht het bouwproject overeenkomstig het ontwerp en de bedoelingen van de architect uit te (laten) voeren en wijkt daarvan niet af dan in overleg met de architect.
De opdrachtgever stelt de architect in de gelegenheid zich ervan te vergewissen dat de uitvoering van het bouwproject geschiedt in overeenstemming met zijn ontwerp en bedoelingen.
2. Zijn partijen overeengekomen dat de directie tijdens de uitvoering niet door de architect wordt gevoerd, dan raadpleegt de opdrachtgever de architect omtrent diens bedoelingen in al die gevallen dat bij de uitvoering van het bouwproject wordt geraakt aan de esthetische waarde van het ontwerp.
3. De werkzaamheden van de architect in verband met het in lid 1 bedoelde overleg of de in lid 2 bedoelde raadpleging behoren niet tot de standaardwerkzaamheden voor een bouwproject en indien partijen daaromtrent niet zijn overeengekomen, is de opdrachtgever in voorkomende gevallen afzonderlijk advieskosten aan de architect verschuldigd, die in onderling overleg tussen de opdrachtgever en de architect worden vastgesteld.

Recht van herhaling van het ontwerp

Artikel 38.
De architect heeft het recht zijn ontwerp bij herhaling uit te (laten) voeren, voor zover redelijke belangen van een eerdere opdrachtgever zich niet daartegen verzetten en niet dan nadat de architect met de eerdere opdrachtgever overleg heeft gepleegd, of, indien deze niet voor overleg openstaat, niet dan nadat de architect hem op de hoogte heeft gesteld.

Wijzigingen aan het bouwproject

Artikel 39.

De architect naar wiens ontwerp een bouwproject tot stand is gekomen heeft het recht zich te verzetten tegen elke wijziging aan dat bouwproject, tenzij deze wijziging van zodanige aard is dat het verzet in strijd zou zijn met de redelijkheid en billijkheid.
Ook voor het overige is het bepaalde in artikel 25 van de Auteurswet 1912 van toepassing.

Recht van naamteken

Artikel 40.
De architect heeft het recht een naar zijn ontwerp uitgevoerd bouwproject te voorzien van zijn naam of naamteken, mits daardoor geen afbreuk wordt gedaan aan het uiterlijk of aan het gebruik van het bouwproject.

Recht van afbeelding

Artikel 41.
De architect heeft het recht van het uitwendige en inwendige van een naar zijn ontwerp verwezenlijkt bouwproject foto's of andere afbeeldingen te maken en deze te verveelvoudigen en openbaar te maken, doch hij behoeft de toestemming van de opdrachtgever voor het openbaar maken van foto's of andere afbeeldingen die het inwendige van het bouwproject tonen na de ingebruikneming.

Bewaarplicht van de architect

Artikel 42.
1. De architect bewaart de gegevens die op de opdracht betrekking hebben en waarvan het belang, mede gelet op de aard van de opdracht en de overige omstandigheden, zulks kennelijk vordert op een door hem te bepalen wijze gedurende een periode van tien jaren vanaf de dag, waarop de opdracht is geëindigd.
2. Het bepaalde in de leden 2 en 3 van artikel 19 is van overeenkomstige toepassing.
3. Desgewenst stelt de architect, tegen vergoeding van de kosten, duplicaten van de door hem terzake van de opdracht bewaarde gegevens ter beschikking van de opdrachtgever.
4. De architect is van de in lid 1 bedoelde bewaarplicht ontheven, indien hij de door hem bewaarde gegevens aan de opdrachtgever aanbiedt en deze desgewenst aan de opdrachtgever overdraagt.

Hoofdstuk 9

Toepasselijk recht, geschillen en SR 1997

Toepasselijk recht

Artikel 43.
Nederlands Recht is van toepassing op de opdracht en de overeenkomsten die daarvan een uitvloeisel mochten zijn.

Geschillen

Artikel 44.
1. Alle geschillen - daaronder mede begrepen die, welke slechts door één der partijen als zodanig worden beschouwd - die tussen de opdrachtgever en de architect of hun rechtsopvolgers of rechtverkrijgenden ontstaan naar aanleiding van de opdracht, dan wel van overeenkomsten die daarvan een uitvloeisel zijn, worden, met uitsluiting van de gewone rechter, beslecht door arbitrage overeenkomstig het Arbitragereglement van de Stichting Arbitrage Instituut Bouwkunst , zoals dat luidt drie maanden voor de dag waarop de opdracht tot stand komt.
2. Indien bij een in kracht van gewijsde gegaan rechterlijk vonnis een uitspraak van het scheidsgerecht geheel of gedeeltelijk nietig wordt verklaard, heeft ieder der partijen het recht het geschil, voor zover het dientengevolge onbeslist is gebleven, opnieuw overeenkomstig dit artikel te doen beslechten.
De vordering vervalt, indien zij bij de in lid 1 genoemde Stichting aanhangig wordt gemaakt later dan drie maanden na het in kracht van gewijsde gaan van het rechterlijk vonnis. Degene

die als scheidsman of secretaris aan de nietig verklaarde uitspraak heeft medegewerkt, zal aan de nieuwe behandeling niet mogen medewerken.

Artikel 45.

1. Deze Standaardvoorwaarden 1997 Rechtsverhouding opdrachtgever-architect, welke verkort worden aangehaald als "SR 1997", zijn op 12 december 1996 vastgesteld door de Algemene Ledenvergadering van de Koninklijke Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst Bond van Nederlandse Architecten BNA en zij zijn gedeponereerd ter griffie van de Arrondissementsrechtbank te Amsterdam onder nummer 230/1996.
2. Deze Standaardvoorwaarden 1997 Rechtsverhouding opdrachtgever-architect zijn van kracht met ingang van 1 januari 1997 en uitsluitend van toepassing op opdrachten die op of na deze datum tot stand komen.
2. Werkzaamheden:

Hoofdstuk 10

Werkzaamheden van de architect

Onderscheiding werkzaamheden van de architect

Artikel 46.

1. De werkzaamheden van de architect kunnen bestaan uit:
a werkzaamheden voor een bouwproject;
b overige advieswerkzaamheden.
2. De werkzaamheden voor een bouwproject worden, ten behoeve van de honorering op grondslag van de bouwkosten, onderscheiden in:
a standaardwerkzaamheden;
b andere werkzaamheden.
3. Tot de standaardwerkzaamheden worden uitsluitend gerekend de als zodanig op de controlelijsten voor het desbetreffende bouwproject in de bijlagen H , I of J aangeduide werkzaamheden.

Hoofdstuk 11

Algemene bepalingen omtrent de opdracht voor een bouwproject

Fasen van de opdracht voor een bouwproject

Artikel 47.

1. De opdracht voor een bouwproject omvat alle, in hoofdstuk 12 voor het desbetreffende bouwproject genoemde fasen, tenzij partijen anders zijn overeengekomen.
2. De architect vangt eerst aan met een volgende fase nadat de opdrachtgever daartoe zijn toestemming heeft verleend.
3. In de toestemming van de opdrachtgever tot het aanvangen met een bepaalde fase wordt de goedkeuring van de voorafgaande fasen geacht te zijn begrepen, behalve voor zover de opdrachtgever zijn goedkeuring aan onderdelen van het ontwerp uitdrukkelijk heeft onthouden.
4. Wordt bij de vervulling van de opdracht een fase overgeslagen, dan wordt deze overgeslagen fase geacht deel uit te maken van de volgende, opgedragen fase, tenzij partijen anders zijn overeengekomen.

Vergunningen en beschikkingen

Artikel 48.

1. De architect houdt bij de vervulling van de opdracht voor een bouwproject rekening met de eisen en voorwaarden die voortvloeien uit de bijzondere publiek- en privaatrechtelijke voorschriften, voor zover deze voorschriften betrekking hebben op het slopen, oprichten of verbouwen van het bouwproject, een en ander onverminderd het bepaalde in artikel 11 lid 4 .
2. Voorafgaand aan de totstandkoming van de opdracht voor een bouwproject stelt de opdrachtgever vast, welke overige vergunningen of [overheids]beschikkingen naast de gemeentelijke bouwvergunning nodig of wenselijk zijn in verband met de bestemming, het gebruik,

de financiering of subsidiëring van het bouwproject.

Voorts stelt de opdrachtgever in overleg met de architect vast met welke van de daaruit voortvloeiende eisen en voorwaarden de architect bij het slopen, oprichten of verbouwen van het bouwproject rekening dient te houden.

3. Bij de opdracht voor een bouwproject omvatten de verplichtingen van de architect mede het desgewenst aan de opdrachtgever verstrekken van technische en financiële gegevens ten behoeve van het aanvragen van overige vergunningen en [overheids]beschikkingen, voor zover de architect door de vervulling van de opdracht over deze gegevens de beschikking heeft verkregen, onverlet de aanspraak van de architect op vergoeding van de daarmee gemoeide kosten.
4. De werkzaamheden, die de architect met betrekking tot de in lid 2 bedoelde vergunningen of [overheids]beschikkingen verricht, behoren niet tot de standaardwerkzaamheden voor een bouwproject en indien partijen daaromtrent niet zijn overeengekomen, is de opdrachtgever in voorkomende gevallen afzonderlijk advieskosten aan de architect verschuldigd, die in onderling overleg tussen de opdrachtgever en de architect worden vastgesteld.

Bouwkundige inpassing in het architectonisch ontwerp

Artikel 49.

1. De verplichtingen van de architect bij de opdracht voor een bouwproject omvatten mede het opnemen en inpassen in het architectonisch ontwerp van de adviezen van de door de opdrachtgever bij het bouwproject betrokken adviseur[s], alsmede het bevorderen van een goede voortgang bij de vervulling van de opdracht en het tijdig op de hoogte houden van de opdrachtgever dienaangaande.
2. Indien het bepaalde in lid 1 aanzienlijk meer dan de normale werkzaamheden voor de architect meebrengt, behoren deze meerdere werkzaamheden niet tot de standaardwerkzaamheden voor een bouwproject en indien partijen daaromtrent niet zijn overeengekomen, is de opdrachtgever in voorkomende gevallen afzonderlijk advieskosten aan de architect verschuldigd, die in onderling overleg tussen de opdrachtgever en de architect worden vastgesteld.

Bevoegdheden van de architect bij het voeren van de directie

Artikel 50.

1. Tijdens het voeren van de directie is de architect bevoegd tot wijzigen van het bestek en tot het opdragen van leveringen en van werkzaamheden die afwijken van de bepalingen van het bestek, mits het saldo van de totale kosten van deze wijzigingen en opdrachten niet hoger is dan een tussen partijen vooraf overeengekomen bedrag dan wel een percentage van de aannemingssom, of, bij gebreke daarvan, een bedrag gelijk aan 2% van de aannemingssom.
2. De architect is bij het voeren van de directie bevoegd tot het treffen van een onmiddellijke voorziening waaromtrent de architect, gelet op de overige van belang zijnde omstandigheden, de opdrachtgever niet, of niet tijdig heeft kunnen raadplegen.
3. De architect doet bestedingen ten laste van stelposten in overleg met de opdrachtgever.

Toezicht

Artikel 51.

1. Voor zover de behoorlijke vervulling van de opdracht voor een bouwproject dit vereist, laat de architect zich tijdens de directievoering voor het houden van toezicht bijstaan door één of meer in zijn dienst staande of genomen opzichter[s]. Omtrent de vergoeding van de daarmee gemoeide opzichterskosten komen partijen overeen volgens het bepaalde in artikel 59 .
2. Vereist de behoorlijke vervulling van de opdracht voor een bouwproject niet de aanstelling

van een opzichter, maar is het houden van toezicht niettemin geboden, dan wordt dit toezicht door de architect of het in zijn dienst staande personeel gehouden.

Omtrent de advieskosten voor het houden van dit toezicht komen partijen overeen als in de artikelen 57 en 58 is bepaald ten aanzien van "andere werkzaamheden voor een bouwproject".

3. Winst de opdrachtgever andere dan de in de leden 1 en 2 bedoelde personen met het houden van toezicht te belasten, dan gaat hij daartoe niet over dan in overleg met de architect.

De opdrachtgever draagt degene, die door hem met het toezicht wordt belast op, zijn taak te vervullen onder gezag van de architect en ook overigens naar diens orders en aanwijzingen.

Hoofdstuk 12

Fasen en werkzaamheden bij de opdracht voor een bouwproject

Fasen en werkzaamheden voor een bouwproject

Artikel 52.

De opdracht voor een bouwproject omvat de navolgende fasen met de daarbij genoemde werkzaamheden en resultaten

1. Voorlopig ontwerp

De werkzaamheden voor de fase voorlopig ontwerp omvatten het ontwikkelen van een globale voorstelling van het bouwproject voor wat betreft de situering, de architectonische verschijningsvorm, de hoofdindeling, de structurele en constructieve opzet en de financiële aspecten, met als resultaat:

a een ruimtelijke en architectonische voorstelling van het bouwproject;

b toetsing en inpassing door middel van ruimtelijke reservering voor de constructies en W-/E-installaties;

c een voorlopige raming van de bouwkosten;

d een globaal inzicht in de opbouw van de investeringskosten.

2. Definitief ontwerp

De werkzaamheden voor de fase definitief ontwerp omvatten het vastleggen van het bouwproject voor wat betreft de verschijningsvorm, de interne en externe structuur, constructieve opbouw en de financiële aspecten en het verkrijgen van een beeld per element voor wat betreft opbouw, materiaal en afmetingen en het verkrijgen van een compleet beeld per ruimte, met als resultaat:

a de ruimtelijke en architectonische bepaling van het bouwproject;

b de bouwkundige integratie van de constructies en W-/E-installaties;

c de materialisering en dimensionering van het bouwkundig werk en principe-detailering voor zover nodig voor de architectonische bepaling;

d een raming van de bouwkosten in basis-elementen.

3. Bouwvoorbereiding

De werkzaamheden voor de fase bouwvoorbereiding omvatten naast het uit naam van de opdrachtgever aanvragen van de bouwvergunning nadat de architect over de daartoe benodigde gegevens kan beschikken en naast het voeren van de voor die aanvraag benodigde besprekingen, het nauwkeurig vastleggen van het bouwproject op een zodanige wijze dat het uitvoeringscontract kan worden gesloten en dat kan worden voldaan aan de daaruit voortvloeiende verplichtingen ten aanzien van de gegevensverstrekking bij de aanvang van het werk, met als resultaat:

a het bestek, waarin opgenomen de administratieve en technische bepalingen, de bouwvoorbereidingstekeningen, alsmede een specificatie van ruimtedelen en bouwdelen en de definitieve keuzen voor materiaalgebruik, afwerking, detailering en kleurgebruik;

b een begroting van de kosten voor de bouwkundige werken in subelementen ter toetsing aan de in lid 2 bedoelde raming, welke begroting met de door de eventuele adviseurs verstrekte begrotingen wordt aangevuld tot een begroting van de bouwkosten.

4. Prijs- en contractvorming

De werkzaamheden voor de fase prijs- en contractvorming omvatten het ten behoeve van het te sluiten uitvoeringscontract verkrijgen van een gestructureerde en afdoende prijsaanbieding voor de uitvoering van het bouwproject, door middel van:

a het doen van een gemotiveerd voorstel omtrent de wijze, waarop prijsaanbiedingen zullen worden ingewonnen en, zonodig, omtrent de uit te nodigen aannemer[s];

b het verkrijgbaar stellen van het bestek met de bijbehorende staten en tekeningen;

c het geven van inlichtingen en/of het houden van aanwijzingen en het opmaken van de nota's respectievelijk de processen-verbaal daarvan;

d het, zonodig, voeren van prijsoverleg met de aannemer.

5. Uitvoering en oplevering

De werkzaamheden voor de fase uitvoering en oplevering omvatten naast het tijdig ter beschikking stellen van de bouwuitvoeringstekeningen, het erop toezien dat het werk wordt uitgevoerd naar de eisen van het gesloten uitvoeringscontract en het vaststellen of het werk kan worden goedgekeurd, een en ander door middel van:

a het voeren van directie, zijnde het vertegenwoordigen van de opdrachtgever in alle zaken de uitvoering van het bouwproject betreffende, voor zover het tussen de opdrachtgever en de aannemer gesloten uitvoeringscontract zich daartegen niet verzet en partijen niet anders zijn overeengekomen;

b het opnemen van het werk en het vaststellen van het proces-verbaal van oplevering;

c het, zonodig, opnemen van het werk na de onderhoudsperiode en het vaststellen van het proces-verbaal daarvan.

Fasen en werkzaamheden bij een restauratieproject

Artikel 53.

Betreft het bouwproject de restauratie van een beschermd monument der bouwkunst, dan wordt in de plaats van de leden 1 en 2 van artikel 52 gelezen:

1. Voorlopig ontwerp

De werkzaamheden voor de fase voorlopig ontwerp omvatten het ontwikkelen van een globaal restauratieplan voor wat betreft de architectonische verschijningsvorm na restauratie, de uit te voeren ingrepen, de structurele en constructieve opzet, alsmede de financiële aspecten met als resultaat:

a een bouw- en gebruikstechnische inventarisatie van het te restaureren bouwproject;

b voor zover nodig, een ruimtelijke en architectonische voorstelling en gebruiksaanpassing van het te restaureren bouwproject;

c voor zover nodig, een toetsing en inpassing door middel van ruimtelijke reservering voor de constructies en de W-/E-installaties;

d een voorlopige raming van de bouwkosten voor de restauratie, andere kosten en de kosten voor aanpassingen voor eigentijds gebruik;

e de beginselaanvraag Monumentenvergunning.

2. Definitief ontwerp

De werkzaamheden voor de fase definitief ontwerp omvatten naast het uit naam van de opdrachtgever aanvragen van de Monumentenvergunning nadat de daartoe benodigde gegevens zijn verkregen en naast het voeren van de voor die aanvraag benodigde besprekingen, het vastleggen van het restauratieplan voor wat betreft de architectonische verschijningsvorm en constructieve opbouw na restauratie, de interne

en externe structuur, materiaal en afmetingen, de financiële aspecten, alsmede het verkrijgen van een compleet beeld per ruimte met als resultaat:

a bouw- en gebruikstechnische bepaling van het bouwproject;

b voor zover nodig, een ruimtelijke en architectonische bepaling van het bouwproject;

c voor zover nodig, een bouwkundige integratie van de constructie en de W-/E-installaties;

d materialisering en dimensionering van de restauratie en principedetailering voor zover nodig voor de architectonische bepaling;

e begroting van de bouwkosten [in elementen] voor de restauratie, andere kosten en de kosten voor aanpassing voor eigentijds gebruik.

Fasen en werkzaamheden bij een interieurproject

Artikel 54.

Betreft het bouwproject een interieurproject, dan wordt in de plaats van de leden 1, 2 en 3 van artikel 52 gelezen:

1. Voorlopig ontwerp

De werkzaamheden voor de fase voorlopig ontwerp omvatten het ontwikkelen van een globale voorstelling van het interieurproject voor wat betreft de situering, architectonische verschijningsvorm, bestemming, gebruiksvoorzieningen en eigenschappen, alsmede de financiële aspecten, met als resultaat:

a voor zover nodig, een bouw- en gebruikstechnische inventarisatie van het interieurproject;

b een ruimtelijke en architectonische voorstelling van het interieurproject, waarin eigenschappen van omgeving en bestemming tot uitdrukking komen;

c voor zover nodig, toetsing en inpassing door middel van ruimtelijke reservering voor constructies, installaties en inrichtingsmiddelen;

d een voorlopige raming van kosten voor bouw en/of inrichting;

e voor zover nodig, een globaal inzicht in de opbouw van investeringskosten.

2. Definitief ontwerp

De werkzaamheden voor de fase definitief ontwerp omvatten het vastleggen van het interieurproject voor wat betreft de verschijningsvorm, de ruimtelijke organisatie, inrichtingsvoorzieningen en financiële aspecten en het verkrijgen van een beeld van het geheel en de onderdelen voor wat betreft functie, samenstelling, materiaal en dimensies, met als resultaat:

a de bouw- en gebruikstechnische bepaling van het interieurproject;

b de ruimtelijke en architectonische bepaling van het interieurproject;

c de integratie van inrichtingsmiddelen en bouwkundige, constructieve en installatietechnische voorzieningen;

d materialisering en dimensionering van het interieur, alsmede het specificeren van inrichtingsonderdelen en details voorzover

bepalend voor de verschijningsvorm of voor vereiste eigenschappen;

e een raming van de kosten in basis-elementen voor bouw en/of inrichting.

3. Bouwvoorbereiding

De werkzaamheden voor de fase bouwvoorbereiding omvatten naast het uit naam van de opdrachtgever aanvragen van de bouwvergunning nadat de architect over de daartoe benodigde gegevens kan beschikken en naast het voeren van de voor die aanvraag benodigde besprekingen, het nauw vastleggen van het bouwproject op een zodanige wijze dat het uitvoeringscontract kan worden gesloten en dat kan worden voldaan aan de daaruit voortvloeiende verplichtingen ten aanzien van de gegevensverstrekking bij de aanvang van het werk, met als resultaat:

a de benodigde bestekken voor de bouwkundige voorzieningen, respectievelijk vaste en/of losse inrichting, met de voor de prijs- en contractvorming benodigde tekeningen en overige specificaties;

b een begroting van de kosten voor de bouwkundige voorzieningen, respectievelijk vaste en losse inrichting in relatie tot de besteksverdeling.

Hoofdstuk 13

Overige advieswerkzaamheden

Artikel 55.

Tot overige advieswerkzaamheden worden onder meer gerekend:

1. alle werkzaamheden waarvan op de controlelijsten van de bijlagen F tot en met K is vermeld, dat deze door derden worden verricht;
2. werkzaamheden met betrekking tot stedenbouwkundige vraagstukken;
3. het geven van adviezen of verrichten van werkzaamheden ter zake van:
 - a erfdienstbaarheden of verrichten van werkzaamheden en andere zakelijke rechten en het nagaan of deze voor de opdrachtgever van belang zijn,
 - b het aanvragen van de voor de uitvoering van een bouwproject benodigde - of wenselijk geachte - vergunningen of beschikkingen, voor zover deze niet behoren tot de in artikel 48 genoemde verplichtingen van de architect;
 - c administratiefrechtelijke procedures;
 - d de gevolgen van de ondercuratelestelling, het faillissement, de surséance van betaling of het overlijden van de aannemer;
 - e geschillen en de eventueel daaruit voortvloeiende rechtsgedingen, geschillen tussen de opdrachtgever en de architect daarvan uitgezonderd;
 - f de Wet Milieubeheer, Arbeidsomstandighedenwet, het Bouwprocesbesluit, de Energieprestatienormering en dergelijke;
 - g het maken van taxaties of andere bouwkundige rapporten.

Hoofdstuk 14

Algemene financiële bepalingen

Advieskosten

Artikel 56.

1. De advieskosten kunnen omvatten:
 - a het honorarium voor standaardwerkzaamheden voor een bouwproject;
 - b het honorarium voor andere werkzaamheden voor een bouwproject;
 - c het honorarium voor overige advieswerkzaamheden;
 - d de vergoeding van kosten;
 - e de vergoeding van opzichterskosten.

Honorarium

Artikel 57.

1. Het honorarium voor standaardwerkzaamheden voor een bouwproject wordt naar keuze van partijen bepaald op één van de hieronder vermelde wijzen of een combinatie daarvan:
 - a op grondslag van de bouwkosten, volgens de bepalingen van hoofdstuk 16 ;
 - b op grondslag van de tijd, besteed aan de vervulling van de opdracht volgens de bepalingen van hoofdstuk 17 ;
 - c door een, vooraf tussen partijen schriftelijk overeengekomen, vast bedrag volgens de bepalingen van hoofdstuk 18 ;
 - d naar enige andere, tussen partijen overeengekomen maatstaf.
2. Het honorarium voor andere werkzaamheden voor een bouwproject en voor overige advieswerkzaamheden wordt naar keuze van partijen bepaald op één van de in lid 1 onder b, c of d vermelde wijzen of een combinatie daarvan.
3. Het in lid 1 onder c en d bedoelde honorarium wordt over de verschillende fasen van de opdracht verdeeld geacht volgens het bepaalde in artikel 75, tenzij partijen anders zijn overeengekomen.

Vergoeding van kosten

Artikel 58.

1. De vergoeding van de kosten wordt naar keuze van partijen bepaald op één van de hieronder vermelde wijzen of een combinatie daarvan:
 - a naar de werkelijke kosten die de architect en zijn personeel hebben gemaakt bij de vervulling van de opdracht;
 - b door een vooraf tussen partijen schriftelijk overeengekomen percentage van het honorarium van de architect;
 - c door een vooraf tussen partijen schriftelijk overeengekomen vast bedrag.

2. Is vergoeding van kosten overeengekomen volgens het bepaalde in lid 1 onder b of c dan:
 - a wordt de vergoeding geacht uitsluitend betrekking te hebben op de in de opdracht vermelde kosten;
 - b komen partijen nader overeen omtrent vergoeding van kosten die onvoorzien waren ten tijde van het aanvaarden van de opdracht, of, die de architect heeft gemaakt in verband met werkzaamheden die onvoorzien waren ten tijde van het aanvaarden van de opdracht.
3. Tot de werkelijke kosten, bedoeld in lid 1, worden onder andere gerekend:
 - a de reis- en verblijfskosten die de architect of zijn personeel hebben gemaakt ten behoeve van de vervulling van de opdracht;
 - b de kosten van het gebruik van voorzieningen voor telecommunicatie, die voor postverkeer daaronder begrepen;
 - c de kosten van het vervoer van tekeningen, bestekken, staten, brieven en andere bescheiden, door middel van lichtdrukken, fotokopiëren, plotten, printen of anderszins;
 - d kosten gemoeid met het maken van foto's, maquettes, perspectief- en andere presentatietekeningen, indien deze door de opdrachtgever of door overheidsinstanties worden verlangd;
 - e kosten gemaakt bij de aanbesteding en aanwijzingen;
 - f kosten gemaakt bij de aanvraag van de gemeentelijke bouwvergunning;
 - g kosten bij het aangaan van contracten en het uitbrengen van deurwaardersexploiten gemaakt, legeskosten, vertaalkosten en dergelijke.

Vergoeding van opzichterskosten

Artikel 59.

1. De vergoeding van opzichterskosten, bedoeld in artikel 51, wordt naar keuze van partijen bepaald op één van de hieronder vermelde wijzen of een combinatie daarvan:
 - a naar de salariskosten, alsmede de reis- en verblijfskosten van de in dienst van de architect staande of genomen opzichters(s);
 - b door een vooraf tussen partijen schriftelijk overeengekomen percentage van het honorarium van de architect;
 - c door een vooraf tussen partijen schriftelijk overeengekomen vast bedrag.
2. De in lid 1 onder a bedoelde salariskosten worden bepaald naar de door de opzichters(s) aan het houden van toezicht bestede tijd en naar de bedoelde "kale" uurtarieven, welke wegens administratie- en overige (personeels)kosten van de architect worden verhoogd met een toeslag van 10%, of een ander tussen partijen overeengekomen percentage.
- De "kale" uurtarieven worden bepaald volgens de in de SAA aangegeven methode aan de hand van de CAO-salarissen van de betrokken opzichters(s).
3. De architect deelt de opdrachtgever tijdig mede, welke opzichters(s) met het te houden toezicht wordt (worden) belast en welke kosten daarmee zijn gemoeid.
4. Ondergaan de CAO-salarissen van de met het toezicht belaste opzichters(s) tijdens de vervulling van de opdracht een periodieke wijziging, dan wordt de tijd, welke die opzichters(s) na de ingangsdatum van deze periodieke wijziging aan het houden van toezicht besteedt (besteden), in rekening gebracht tegen het gewijzigde uurtarief.
5. De architect stelt de opdrachtgever tijdig op de hoogte van de in lid 4 bedoelde periodieke wijzigingen in de CAO-salarissen van de met het houden van toezicht belaste opzichters(s), de ingangsdatum van deze wijzigingen daaronder begrepen, alsmede van de gevolgen die deze wijzigingen hebben voor de opzichterskosten.
6. Is voor de vergoeding van de opzichterskosten een percentage van het honorarium van de architect of een vast bedrag overeengekomen, dan komen partijen schriftelijk overeen:
 - hetzij, gedurende welke periode van de uitvoeringsduur van het bouwproject toezicht wordt gehouden;
 - hetzij, het over de gehele uitvoeringsduur van het bouwproject aan het houden van toezicht te besteden tijd.

7. Op declaratie van de architect betaalt de opdrachtgever maandelijks een voorschot op de vergoeding van de opzichterskosten.

Declaraties van de architect

Artikel 60.

1. De opdrachtgever betaalt op declaratie van de architect diens advieskosten.
2. De architect declareert zijn advieskosten in termijnen overeenkomstig het tussen partijen overeengekomen betalingsschema, of, bij gebreke daarvan, telkens over een periode van twee maanden naar de stand van de werkzaamheden.
3. De architect is gerechtigd zijn einddeclaratie te verzenden zodra hij de overeengekomen werkzaamheden terzake van de opdracht heeft voltooid, dan wel op de dag waarop de opdracht volgens het bepaalde in artikel 31 is - of wordt geacht te zijn - opgezegd.
4. De declaraties van de architect zijn gespecificeerd en worden op verzoek van de opdrachtgever van de nodige bewijsstukken voorzien.

Omzetbelasting

Artikel 61.

In alle tussen partijen overeengekomen bedragen en in alle in deze SR 1997 genoemde bedragen is de omzetbelasting niet begrepen. De opdrachtgever vergoedt de door de architect terzake van de opdracht verschuldigde omzetbelasting.

Administratie van de architect

Artikel 62.

1. De administratie van de architect is zodanig ingericht, dat de te declareren advieskosten zijn vast te stellen aan de hand van de daartoe aan de administratie van de architect te ontlelen gegevens.
2. De opdrachtgever is bevoegd voor zijn rekening de administratie van de architect aan een onderzoek door registeraccountants te laten onderwerpen, uitsluitend voor zover dit onderzoek ertoe strekt de juistheid vast te stellen van de advieskosten, welke de architect terzake van de opdracht heeft gedeclareerd.

Wijzigingen van de kostenindex "i" en van de uurtarieven

Artikel 63.

De periodieke wijzigingen van de in bijlage D bedoelde kostenindex "i" en de wijziging en ingangsdatum van de externe uurtarieven worden vastgesteld en gepubliceerd door de Koninklijke Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst Bond van Nederlandse Architecten BNA. De architect stelt de opdrachtgever tijdig op de hoogte van de wijzigingen van de kostenindex "i" en van de externe uurtarieven, de ingangsdatum van deze wijzigingen en van de gevolgen daarvan voor de advieskosten.

Betalingstermijn, rentevergoeding en invorderingskosten

Artikel 64.

1. De opdrachtgever betaalt het gedeclareerde bedrag binnen één maand nadat de architect de desbetreffende declaratie heeft verzonden.
2. Indien de opdrachtgever de juistheid van een declaratie - of een onderdeel daarvan - betwist, is hij niettemin gehouden tot betaling van het onbetwiste gedeelte. Blijkt alsnog, dat de opdrachtgever het betwiste gedeelte geheel of gedeeltelijk verschuldigd is, dan wordt de door de opdrachtgever verschuldigde rente berekend vanaf de dag waarop de betaling uiterlijk had moeten geschieden.
3. Verricht de opdrachtgever de ingevolge de overeenkomst verschuldigde betalingen niet tijdig en is de vertraging niet het gevolg van een aan de architect toe te rekenen omstandigheid, dan is de opdrachtgever in verzuim zonder dat daartoe een ingebrekestelling is vereist en heeft de architect

aanspraak op vergoeding van rente tegen het wettelijk percentage met ingang van de dag waarop de betaling uiterlijk had moeten geschieden.

4. Vindt betaling niet plaats binnen een termijn van een maand na de dag waarop deze uiterlijk had moeten geschieden, dan heeft de architect aanspraak op vergoeding van rente tegen het wettelijk percentage verhoogd met drie procentpunten met ingang van de dag waarop de termijn van een maand is verstreken.

5. Over de door de architect gevorderde rente wordt geen rente berekend.

6. Alle werkelijk door de architect gemaakte kosten om tot voldoening van zijn declaratie te geraken, zowel gerechtelijke als buitengerechtelijke kosten, komen voor rekening van de opdrachtgever.

Bijlage 1

De kostenindex "i"

Klassenindeling van andere dan woningbouwprojecten
Bijlage: de kostenindex "i"

1. Jaarlijks publiceert de Koninklijke Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst Bond van Nederlandse Architecten BNA per 1 juli de waarde van de kostenindex "i", welke zij vaststelt aan de hand van de navolgende factoren:

a de ontwikkeling van de bouwkosten volgens het prijsindexcijfer van nieuwbouwwoningen, berekend zonder omzetbelasting zoals gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek: deze ontwikkeling wordt volledig doorberekend in de kostenfactor "i";

b de ontwikkeling van de algemene kosten volgens de consumentenprijsindex "alle huishoudens", zoals gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek: van deze ontwikkeling wordt 21,55% doorberekend in de kostenfactor "i";

c de ontwikkeling van de personeelskosten van de architect en medewerkers volgens de CAO voor personeel in dienst van architectenbureaus en andere van belang zijnde regelingen: van deze ontwikkeling wordt 78,45% doorberekend in de kostenfactor "i";

d de kostenconsequenties als gevolg van de ontwikkeling van de premies voor de beroepsaansprakelijkheidsverzekering voor architecten: deze kostenconsequenties worden volledig doorberekend in de kostenfactor "i";

Per 1 januari 1997 is ten behoeve van de beroepsaansprakelijkheidsverzekering voor architecten een premie van 1,5% van de omzet in de tarieven van de SR 1997 ingecalculeerd.

2. De waarde van de kostenindex "i" is met ingang van 1 januari 1997 vastgesteld op 1,000.

Bijlage 2

Klassenindeling van andere dan woningbouwprojecten

De indeling van andere dan woningbouwprojecten in één van de in artikel 73 bedoelde klassen geschiedt aan de hand van de navolgende nadere omschrijvingen:

Klasse 2

Bouwprojecten, die door een grote mate van eenvoud slechts weinig werkzaamheden van de architect vergen, uitsluitend voor zover deze bouwprojecten in de navolgende opsomming voorkomen:

- autostallingen [uitsluitend éénlaagse],
- botenstallingen,
- gebouwen voor de opslag van agrarische producten,
- gebouwen voor de opslag van grondstoffen,
- kinderspeelplaatsen in de open lucht,
- silo's,
- sportaccommodaties in de open lucht,
- tankopslag,

Onder een grote mate van eenvoud wordt voor de lezing van bovenstaande omschrijving verstaan:

bouwprojecten met slechts één gebruiksfunctie, die ook overigens eenvoudig zijn voor wat betreft ruimtelijke opzet, afwerkingsniveau, constructief en installatietechnisch ontwerp, alsmede voor wat betreft niet-gangbare zaken in het ontwerp.

Klasse 3

Bouwprojecten waaraan geen bijzondere eisen worden gesteld en waarvoor geen nadere indeling van de plattegronden wordt verlangd, dan wel waarvan de indeling van de plattegronden wordt gekenmerkt door een grote mate van herhaling, uitsluitend voor zover deze bouwprojecten in de navolgende opsomming voorkomen:

- ateliers,
- bedrijfshallen zonder geprogrammeerde bestemming,
- benzinestations,
- busstations,
- clubhuizen,
- distributiecentra niet behorend tot de voedselsector,
- fokkerijen,
- kerkhoven en begraafplaatsen,
- kleedlokalen,
- koelhuizen,
- maneges,
- opslagruimtes in meerdere lagen [pakhuizen],
- parkeergarages [bovengrondse in meerdere lagen],
- parkeerkelders,
- recreatieve voorzieningen [campinggebouwen],
- sportaccommodaties [overdekte, met uitzondering van overdekte zwembaden],
- tentoonstellingsruimtes [uitsluitend tijdelijke],
- tribunegebouwen,
- veestallen.

Klasse 4

Bouwprojecten en restauraties van monumenten der bouwkunst, die voor wat betreft ruimtelijke opzet, afwerkingsniveau, constructief en installatietechnisch ontwerp, alsmede voor wat betreft niet-gangbare zaken in het ontwerp, door een gemiddelde mate van bewerkelijkheid worden gekenmerkt.

Naast bouwprojecten, die niet worden ingedeeld in één der overige klassen, worden hiertoe onder andere gerekend:

- basisscholen,
- bedrijfs- of dienstgebouwen met een woning, zoals winkel-woonhuis, politiepost of artsenpraktijk,
- bedrijfsgebouwen voor levens- en genotsmiddelenindustrie,
- bedrijfsgebouwen voor de verwerkende industrie,
- bejaardentehuizen,
- bibliotheken,
- bijkantoren van banken,
- bioscopen,
- boerderijen,
- cafetaria's,
- crematoria,
- dagverblijven,
- dierenasiels,
- dierentuinen,
- discotheken,
- distributiecentra in de voedselsector,
- drinkwaterleidinggebouwen,
- gebouwen voor de zware industrie,
- hotels,
- kantines met groot-keukeninstallaties,
- kantoorgebouwen,
- kantoren voor de douane en voor de marechaussee,
- kerken,
- legeringsgebouwen,
- lokale brandweerkazernes,
- luchthavengebouwen,
- militaire kazernes,
- motels,
- pensions,
- politiebureaus,
- postkantoren,
- restaurants,
- rioolwaterzuiveringsgebouwen,
- scholen voor voortgezet onderwijs,

- scholen voor niet-technisch beroepsonderwijs,
- slachthuizen,
- sociale werkplaatsen,
- spoorwegstations,
- stadions,
- tearooms,
- tentoonstellingsgebouwen,
- uitvaartcentra,
- verpleegtehuizen,
- vuilverbrandingsinstallaties,
- winkels,
- winkelcentra,
- zwembaden [overdekte].

Klasse 5

Bouwprojecten en restauraties van beschermde monumenten der bouwkunst, die voor wat betreft ruimtelijke opzet, afwerkingsniveau, constructief en installatietechnisch ontwerp, alsmede voor wat betreft niet-gangbare zaken in het ontwerp, door een grote mate van bewerkelijkheid worden gekenmerkt.

Hiertoe worden onder andere gerekend:

- bedrijfsgebouwen met een gedifferentieerde programmering,
- centrale spoorwegstations,
- concertgebouwen,
- congresgebouwen,
- dierenklinieken,
- elektriciteitscentrales,
- expeditieknooppunten,
- filmstudio's,
- gebouwen voor de gezondheidszorg,
- gemeentehuizen,
- gerechtsgebouwen,
- gevangnissen,
- hogescholen,
- hoofdbureaus van politie,
- huizen van bewaring,
- kantoorgebouwen met een gedifferentieerde programmering, zoals hoofdkantoren van banken en hoofdkantoren,
- laboratoria,
- musea,
- provinciehuizen,
- raadhuisen,
- radio- en televisiegebouwen,
- regionale brandweerkazernes,
- rekencentra,
- scholen voor technisch beroepsonderwijs,
- scholen met bijzondere voorzieningen voor gehandicapte kinderen,
- schouwburgen,
- schuilkelders,
- universiteiten,
- ziekenhuizen.

Klasse 6

Bouwprojecten en restauraties van beschermde monumenten der bouwkunst, die door een uitzonderlijke mate van bewerkelijkheid worden gekenmerkt.